

Õiguskantsler

Teie nr

Meie 25.10.2023 nr 6-1/231479/2305456

Eestikeelsele õppele üleminek

Lugupeetud [ ]

Palusite õiguskantsleril hinnata [põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seadust \(eestikeelsele õppele üleminek\)](#), mille järgi hakkab põhikooli ja gümnaasiumi õppekeel olema eesti keel. Käesoleva kirjaga vastan ka Teie 23.10.2023 saadetud samasisulisele küsimusele.

Leian, et Eesti avalik-õiguslikele koolidele kehtestatud eesti õppekeele nõue on põhiseadusega kooskõlas.

Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 37 lõikes 1 on sätestatud, et igaühel on õigus haridusele. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt on riigil ja kohalikul omavalitsusel kohustus pidada üleval vajalikul arvul õppeasutusi, et haridus oleks kättesaadav.

Neist sätetest (koostoimes rahvusvahelise õigusega) tuleneb, et avalik võim peab tagama kvaliteetse hariduse kättesaadavuse igale inimesele. Ühelt poolt on hariduse omandamine kasulik inimesele endale, sest võimaldab tal ühiskonnaelus paremini toime tulla: leida sobiv töö ja teostada end muul viisil. Samas on ka Eesti riik huvitatud haritud elanikkonnast, sest inimeste teadmised ja oskused tagavad riigi kestmise ja edu. Seega lähtub riik kvaliteetse hariduse kättesaadavaks tegemisel nii inimese huvidest kui ka riiklikest eesmärkidest¹.

Põhiseaduse § 37 lõikes 4 on sätestatud, et igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust. See nõue haakub põhiseaduse preambuliga,² mis kohustab riiki kaitsma eesti keelt kui eesti kultuuri säilimise olulist eeldust, ja ka põhiseaduse §-ga 6, mille järgi on Eesti riigikeel eesti keel. Seega tuleb avalikul võimul kindlustada avalik-õiguslikes koolides eestikeelne õpe.

Põhiseaduse § 37 lõike 4 teine lause sätestab, et vähemusrahvuse õppeasutuse õppekeele valib õppeasutus ise. Riigi ja kohaliku omavalitsuse ülalpeetavad õppeasutused ei ole vähemusrahvuste õppeasutused põhiseaduse § 37 lõike 4 mõttes (RKHK otsus asjas nr [3-3-1-52-13](#), p 26). Põhiseaduse § 50 järgi on vähemusrahvuse õppeasutus omavalitsusasutus, mis on asutatud vähemusrahvuse kultuurautonoomia seaduses sätestatud tingimustel ja korra kohaselt. Seega ei pea Eesti riik tagama avalik-õiguslikes koolides võõrkeelset õpetust.

¹ [Eesti inimarengu aruanne 2016/2017](#). Anna Verschik „[Ränne, identiteedi- ja keelemuutused](#)“.

² R. Narits, H. Kalmo, L. Madise. Põhiseaduse preambul, kommentaarid 16, 17, 24, 26. – Ü. Madise jt (toim). [Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne](#), 2020.

Sellist kohustust ei näe ette ka põhiseaduse § 37 lõige 3, mille järgi on laste hariduse valikul otsustav sõna vanematel. See säte annab perele võimaluse teha valikuid olemasoleva koolisüsteemi raames. Näiteks võib pere valida lapsele avalik-õigusliku kooli asemel erakooli. Niisiis ei saa selle sätte alusel nõuda, et riik ja omavalitsused peavad pakkuma avalik-õiguslikus koolis õpet muus keeles kui eesti keeles.

Kooli õppekeele valiku mõju ei piirdu ainult õppetöö korraldamisega, vaid on palju laiem. Eesti keel on Eesti ühiskonna toimimise keel, riigikeeles toimub avalik suhtlus (vt PS §-d 51 ja 52) ning seadused avaldatakse eesti keeles. Kui inimene elab riigis, mille keelt ta ei oska või ei oska seda piisavalt hästi, jääb ta ühiskonnaelust eemale ning tal on kesisemad võimalused tööd leida. Ka riigile on see kaotus, eriti sellisele väikesele riigile nagu Eesti, kus iga inimese panus on vajalik. Sestap on oluline, et kõik Eestis elavad lapsed ja noored oskaksid väga hästi eesti keelt, olenemata sellest, mis on nende emakeel ja rahvus.

Arvestades seda, kui palju erineva emakeelega lapsi Eestis elab, poleks võõrkeelse õpetuse saamise õiguse sätestamine seadusega kuigivõrd teostatav. Mujal Euroopas on tavapärane, et avalik-õiguslikes koolides toimub õppetöö üksnes riigi ametlikus keeles või riigikeeles. Ka rahvusvahelise õiguse aktid, millega Eesti on ühinenud (sealhulgas inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon), ei kohusta riiki pakkuma tasuta võõrkeelset haridust (vt Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendit sarnases küsimuses [Valiullina jt vs. Läti](#) (jõustumata) p 135, milles kohus kinnitas varem nn [Belgia keelekaasuse](#) suhtes sedastatud seisukohta, et [inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni esimese protokolli](#) artikkel 2 ei anna õigust saada haridust mõnes kindlas keeles, vaid tagab õiguse saada haridust riigikeeles). Segregeeritud koolisüsteem, kus eesti õppekeelega koolide kõrval on ka vene õppekeelega koolid, on endise Nõukogude Liidu koolisüsteemi jäänuk, millele Eesti põhiseadusest lähtudes õigustust ei ole.

Mõistagi on keeleline ja kultuuriline mitmekesisus väärtus. Selleks et eesti keelest erineva emakeelega laps või noor omandaks oma emakeele, näeb [põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse](#) (PGS) § 21 lõige 5 ette keele- ja kultuuriõppe, kui seda soovivad vähemalt kümme sama emakeele või koduse suhtluskeelega õpilast.

Peale avalik-õiguslike koolide tegutsevad Eestis ka erakoolid (PS § 37 lg 2). [Erakooliseaduse](#) § 15 lõikes 1 on öeldud, et erakooli õppekeel määratakse erakooli põhikirjas, ühisõppekava korral ühisõppekava koostöölepingus (seesama säte on ka 1. septembril 2024 jõustumas erakooliseaduse redaktsioonis). Niisiis võivad lapsevanemad valida oma lapsele võimaluse korral mõne muu õppekeelega erakooli. Ka erakoolis tuleb õppida eesti keelt riikliku õppekavaga määratud mahus, et koolilõpetaja võiks järgmisel haridustasemel jätkata õpinguid eesti keeles.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise